

EU davert op 'fundament'!

Duitsland heeft de EU een klap toegebracht

Een uitspraak in het Duitse constitutionele hof heeft grote gevolgen voor de toekomst van de EU.

Als je Karlsruhe ooit bezoekt, zou je het gebouw met het Bundesverfassungsgericht (BverfG), het hoogste Duitse constitutionele hof, gemakkelijk kunnen verwarren met het blok van een sombere nieuwe universiteit. Sombor of niet, op dinsdag nam die rechtbank een belangrijke beslissing die de nationale democratische principes op een verrukkelijke en welwillende manier handhaafde en daarmee een enorme potentiële spaak in de raderen van de EU gooide.

Op het spel stond de aankoop van nationale obligaties door de Europese Centrale Bank (ECB) om liquiditeit in de economie van de EU te injecteren, waardoor in wezen de schulden van staten als Griekenland werden overgenomen. Een dergelijke regeling, die natuurlijk werd gepromoot als een grootmoedig en staatsmanachtig EU-gebaar, was sterk afhankelijk van de steun van de Duitse belastingbetalers en de Duitse centrale bank, de Bundesbank. Zo'n 1.700 belastingbetalers hadden bij de Duitse rechtbanken een proces aangespannen om dit te voorkomen. De Duitse rechtbanken hebben vervolgens volgens een gevestigde EU-procedure het EU-Hof van Justitie (HvJEU) gevraagd of het plan EU-conform was. Die rechtbank zei in een dicht en soms ondoorzichtig arrest dat het zo was.

Dat was normaal gesproken het einde. Maar dinsdag verraste de BverfG iedereen en stelde vast dat, wat het HvJ-EU ook zei, de Bundesbank de regeling zoals gepresenteerd nog steeds niet rechtmatig kon steunen. Tot grote ontsteltenis van de Duitse en EU-vestigingen nam de rechtbank een besluit over de vraag of de ECB rechtmatig volgens het EU-recht had gehandeld en besliste zij dat niet te hebben gedaan.

Volgens de Duitse rechtbank mogen EU-instellingen zoals de ECB alleen bevoegdheden uitoefenen die specifiek door de lidstaten zijn verleend. Artikel 20 van de Duitse grondwet (Grundgesetz), die

onveranderlijk is, plaatste de soevereiniteit in het Duitse volk. Hieruit volgt dat de Duitse rechter niet de bevoegdheid kon worden ontzegd om te weigeren uitvoering te geven aan maatregelen buiten de overgedragen bevoegdheden. De rechtbank draaide vervolgens het mes door erop te wijzen dat de EU, ongeacht haar pretenties, niet 'in een federale staat' was veranderd, maar eerder een confederatie van soevereine landen blijft, elk met hun eigen grondwet en rechtssysteem.

Op het argument dat de beslissing van het HvJEU de zaak voorafging, was het antwoord nog duidelijker. Hoewel de EU-wetgeving vereiste dat de arresten van het HvJEU werden gerespecteerd, werd ervan uitgegaan dat deze beslissingen naar behoren waren gemotiveerd, wat niet het geval was. De BVerfG heeft de woorden niet geaccepteerd en het oordeel van het HvJEU omschreven als 'volkomen onbegrijpelijk'. Daarom kon de beslissing worden genegeerd.

Het is niet moeilijk in te zien waarom de Euro-elites door dit arrest zwaar worden geraakt. Twee EU-leden, Polen en Hongarije, hebben de bureaucratische centrale EU-machine al vrij openlijk getrotseerd. Polen heeft ook vraagtekens gezet bij de uitspraken van EU-rechtbanken en heeft schaamteloos de zaak getraïneerd om ze te gehoorzamen. Maar Hongarije en Polen worden gezien als buitenbeentjes. Het is voor Duitsland, mogelijk de meest Eurofiele van alle lidstaten, om de sporen te schoppen duidelijk verontrustend om drie redenen.

Een daarvan is geld. Het is allemaal goed dat de EU aandringt op de suprematie van het EU-recht. Maar de EU zou niet kunnen functioneren en zou zeker niet kunnen optreden als het soort grootbedrijf op de financiële markten dat ze zou willen zijn, zonder de middelen van de Bundesbank, die ze nu niet meer kan gebruiken voor haar eigen doeleinden.

Ten tweede is de opvatting van Duitsland behoorlijk overtuigend, zowel wat betreft democratie als wat de EU-verdragen zeggen. Democratie en logica dicteren dat als staten slechts een beperkte bevoegdheid aan de EU opgeven, ze de bevoegdheid moeten behouden om te bepalen of een EU-orgaan buiten die bevoegdheid heeft gehandeld (een opmerking van de BVerfG overigens ongeveer 11 jaar geleden in een besluit tot goedkeuring van het Verdrag van Lissabon, waarvan men vermoedt dat veel eurocraten ze liever zouden vergeten).

Ten derde kan de EU opmerkelijk weinig doen aan dit debacle. Een EU die Duitsland aan de kant moet houden, is opmerkelijk beperkt in haar keuzes.

Wat gaat er nu gebeuren? De Duitse rechter, zelf politiek scherpzinnig, bood de gelegenheid tot verzoening: zij zei dat als de ECB overtuigende redenen voor haar besluiten zou geven, zij wellicht bereid zou zijn tot heroverweging. Men vermoedt dat het uiteindelijke resultaat op deze lijnen zal zijn. Redenen zullen komen, de BVerfG zal er alles aan doen om ze hoog te houden en de ECB krijgt haar zin.

Maar het leven zal nooit meer hetzelfde zijn. Het is voor de EU al erg genoeg dat de Duitse rechtbanken bereid zijn zich ertegen te verzetten, want waar Duitsland heen is gegaan, kunnen anderen natuurlijk volgen. Langzaam maar zeker verschijnen de scheuren in de Euro-monoliet. Je kan er op wedden dat ze snel zullen verbreden.

Andrew Tettenborn is hoogleraar handelsrecht en voormalig Cambridge admissions officer.